

SCHEELE Paul-Werner, **Ein Leib – ein Geist. Einführung in den geistlichen Ökumenismus**, Paderborn: Bonifatius Verlag 2006, 122 s., ISBN 3-89710-345-1.

Sobór Watykański II w Dekrecie o ekumenizmie stwierdził, że ekumenizm duchowy jest duszą całego ruchu ekumenicznego. Ojcowie soborowi, określając treść duchowego ekumenizmu, wskazali, iż stanowią ją „nawrócenie serca i świętość życia w połączeniu z prywatnymi i publicznymi modlitwami o jedność chrześcijan” (DE 8). Podkreślono szczególną wartość i nieodzowność tych wysiłków na drodze do jedności chrześcijan, ze względu na ich powszechny charakter. O ile ekumenizm wysoko wyspecjalizowany, polegający na podejmowaniu szczegółowych i specyficznych zadań na drodze do jedności, jest domeną specjalistów, ekumenizm duchowy może być praktykowany przez wszystkich chrześcijan. Potrzeba uświadomienia sobie na nowo i zdynamizowania tego wymiaru ekumenizmu stała się dla Paula-Wernera Scheelego, emerytowanego biskupa Würzburga, członka Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Johanna Adama Möhlera w Paderborn oraz wieloletniego uczestnika różnych komisji dialogu ekumenicznego, główną intencją napisania recenzowanej tu publikacji. Zgodnie z sugestią Autora, zaproponowane wprowadzenie do ekumenizmu duchowego ma być konkretną pomocą na drodze urzeczywistniania tego rodzaju ekumenizmu. Tę niewielką w swych rozmiarach książeczkę, stanowiącą czwarty tom serii „Thema Ökumene”, wydawanej przez Instytut Johanna Adama Möhlera z Paderborn, można potraktować nie tylko jako wprowadzenie, ale również jako swoisty przewodnik po ekumenizmie duchowym i jego doktrynalne uzasadnienie. Wskazuje na to już sama struktura publikacji, oparta na pięciu rozdziałach, które obejmują zarówno przedstawienie doktrynalnych podstaw ekumenicznego zaangażowania, jak i prezentację najważniejszych obszarów życia chrześcijańskiego, w których można i należy urzeczywistnić ekumenizm duchowy.

Pierwszy, niewielki w swych rozmiarach, rozdział (*Der Auftrag*, s. 9-12) wskazuje na biblijny i doktrynalny imperatyw ekumeniczny, w którego centrum i którego duszą jest życie według Ewangelii. Autor przywołuje tu najważniejsze wypowiedzi Chrystusa, w których ujawnia On wolę zjednoczenia wszystkich w Królestwie Bożym. Z orędzia Chrystusa wynika, że wierzyć w Niego to pragnąć jedności i wszystko czynić „w imię” i „dla” jedności. Rozwijając znaczenie Chrystusowej woli jedności całego rodzaju ludzkiego z Bogiem i między sobą, Autor odwołuje się, często w dosłownych cytatach, do wypowiedzi Soboru Watykańskiego II, Dyrektorium ekumenicznego z 1993 r., a także listu apostołskiego *Novo millennio ineunte*. Wypowiedzi te ukazują istotę duchowego ekumenizmu. Jest nim zarówno modlitwa w intencji jedności, rozumiana jako włączenie się w modlitwę Jezusa, ale także rozpoznanie istnienia swoistej „duchowości wspól-

noty”, która jest nam dana i zadana. Według Scheelego, duchowość wspólnoty oznacza zdolność postrzegania siostry i brata w wierze w perspektywie głębokiej i nienaruszalnej jedności mistycznego Ciała Chrystusa, widzenia w drugim tego, co pozytywne i dostrzegania w nim daru Bożego „dla mnie” (s. 11).

Drugi rozdział (*Grundlagen*, s. 13-40) posłużył Autorowi do ukazania trzech zasadniczych fundamentów i źródeł inspiracji dla duchowego ekumenizmu. Pierwszym jest Pismo św., które stanowiąc źródło życia duchowego, jest zarazem źródłem duchowego ekumenizmu. Jak pisze Autor, słowa Pisma św. wskazują drogę do jedności, a jednocześnie dają siłę, aby tą drogą pójść. W nich uobecnia się sam Pan, dlatego potrzeba całkowitego otwarcia ludzkiego „ja”, niejako przeobrażenia całości ludzkiego bytu w „ucho”, aby słowa te przeniknęły całe życie chrześcijanina i stały się w nim skuteczne. Bogactwo tego słowa i jego źródłowe znaczenie dla duchowego ekumenizmu bp Scheele odkrył w zwięzłej egzegezie wybranych fragmentów Nowego Testamentu (J 10,1-16; J 17,1-26; 1 Kor 1,10-13; 1 Kor 3,3-7; 1 Kor 12,4-27; Ef 4,1-6; Kol 3,12-15), które wskazują się na różnorakie wymiary jedności.

Drugim źródłem inspiracji jest Urząd Nauczycielski Kościoła, który w wypowiedziach papieży XX w., Soboru Watykańskiego II i późniejszych deklaracjach przekonywał, że duchowe wysiłki, do których zalicza m.in. modlitwę, nawrócenie serca, pokorę, miłość, stanowią pierwszy wyraz ekumenicznego zaangażowania. Imiennie Autor wymienia Leona XIII, Jana XXIII, Pawła VI i Jana Pawła II. Spośród soborowych dokumentów cytuje Dekret o ekumenizmie, który nie tylko opisał, czym jest ekumenizm duchowy, lecz również sformułował apel, aby w miarę ludzkich sił podejmować wszelkie wysiłki dla jego realizacji. Odnosząc się do encykliki *Ut unum sint*, Autor przypominał, z jakim naciskiem Jan Paweł II wskazał na wartość ekumenicznej modlitwy jako centrum chrześcijańskiego posłannictwa i znaku jego wiarygodności. Modlitwa jest bowiem pierwszym znakiem, a zarazem umocnieniem jedności. Dyrektorium ekumeniczne zaś, w nawiązaniu do Dekretu o ekumenizmie, nawołuje wprost, aby pierwszeństwo w ramach ruchu ekumenicznego przyznać nawróceniu serca, życiu duchowemu i jego odnowie. Wszystkie cytowane przez Autora wypowiedzi doktrynalne Kościoła ukazują, jego zdaniem, wewnętrzne związanie ekumenizmu duchowego z wymogami autentycznego życia chrześcijańskiego opartego o Ewangelię Chrystusa.

Trzecią istotną pomoc w realizacji ekumenizmu duchowego zawdzięczamy, według bp Scheelego, naszym ekumenicznym partnerom, od których jako katolicy możemy nie tylko wiele się uczyć, ale z którymi możemy również wspólnie się angażować w praktykę ekumenizmu duchowego. Autor wskazał na kilka reprezentatywnych instytucji i inicjatyw, które mają szczególne zasługi dla ekumenizmu duchowego. Są to: Komisja „Wiara i Ustrój”, Światowa Rada Kościołów, Wspólna Grupa Robocza Kościoła Rzymskokatolickiego i Światowej Rady Kościołów oraz Karta Ekumeniczna. Te instytucje i inicjatywy w swym działaniu i wypowiedziach podkreślają wartość ekumenizmu duchowego, a w swej ge-

niez – jak słusznie zauważył Autor – często wyrastają ze współpracy podjętej w tym zakresie między chrześcijanami różnych wyznań. Wyrażają one też ogólnochrześcijańskie przekonanie, że dążenie do jedności pozbawione błogostawieństwa Pana nie może przynieść żadnych owoców.

Kolejne trzy następujące po sobie rozdziały wskazują na konkretne możliwości i obszary urzeczywistniania ekumenizmu duchowego i podejmowania czynów, które mają jednoczącą wartość. Autor podzielił je na trzy grupy, którym odpowiadają następne rozdziały, od trzeciego do piątego: słuchanie Słowa Bożego, wspólne świętowanie wiary i solidarne działanie w różnych wspólnotach życia.

W trzecim rozdziale (*Hören des Wortes*, s. 41-74) ukazano jednoczącą rolę Słowa Bożego, mocą którego Pan powołuje i wzywa nas do jedności. Wsłuchiwanie się w to Słowo i ujawnianie jego jednoczącej mocy może dokonywać się na różne sposoby. Autor wskazał na siedem takich miejsc: wspólna praca nad Biblią i z Biblią, liturgia, modlitwa Liturgii Godzin, katecheza i homilia, ekumeniczne kształcenie i doksztalcanie, dialog ekumeniczny, recepcja uzgodnień ekumenicznych. We wszystkich tych wymiarach uobecnia się głębia tajemnicy jedności, która domaga się widzialnego urzeczywistnienia. W nich kształtuje się świadomość wspólnej przynależności i chrześcijańskiej wspólnoty, mimo istniejących różnic. Wszystkie należy też postrzegać jako przestrzeń wymiany darów, które składają się na wspólne chrześcijańskie dziedzictwo.

W czwartym rozdziale (*Den gemeinsamen Glauben feiern*, s. 75-98) Autor zawarł postulat wspólnego przeżywania i świętowania wiary, która łączy już chrześcijan w jedną wspólnotę, choć jeszcze niedoskonałą. Jego zdaniem, chrześcijanie mogą i powinni to czynić we wszelkich formach, które podsuwa i dopuszcza istniejąca wspólność wiary. Do takich form, które uznał za możliwe, zaliczył on: nabożeństwa Słowa Bożego; udzielanie chrztu; ślub i duszpasterstwo małżeństw osób o różnej przynależności konfesyjnej; pogrzeb i modlitwa za zmarłych; wspomnienia ekumenicznych świadków wiary; nabożeństwa związane z niektórymi okresami roku liturgicznego, jak: adwentowe, wielkopostne; ćwiczenia duchowne – droga krzyżowa, rekolekcje, pielgrzymki. Wszystkie wymienione formy nabożeństw stanowią sprawdzony już rodzaj wspólnej odpowiedzi chrześcijan na Boży dar wiary, a jednocześnie dają możliwość zmanifestowania istniejącej już dzięki niej wspólnoty. Autor odważnie wezwał do poszukiwania i odkrycia innych jeszcze możliwości, które stwarzałyby szansę dla wspólnego przeżywania wiary przez chrześcijan różnych wyznań.

W piątym rozdziale (*In Gemeinschaft leben*, s. 99-119) bp Scheele wskazał na znaczenie różnych wspólnot życia w urzeczywistnianiu jedności w Chrystusie. Wspólnoty te mogą i powinny umacniać jedność oraz stwarzać środowisko jej doświadczania i przeżywania. Do takich wspólnot nasz Autor zaliczył: rodziny, parafie, diecezje, konferencje biskupów, zakony i ruchy chrześcijańskie, ugrupowania społeczne i polityczne. Wszystkie te wspólnoty mogą przynieść wiele duchowego

pożytku na drodze do jedności chrześcijan, jeśli będą miejscem autentycznych spotkań międzyludzkich, miłości i szacunku, współpracy i służby, a także, zwłaszcza w przypadku rodzin, parafii i diecezji, miejscem spotkania z Chrystusem jako Panem Kościoła, żyjącym w Kościele i w nim doświadczanym. Aktywne uczestnictwo w życiu tych wspólnot będzie, jak przekonuje Autor, rodzajem autentycznego, ekumenicznego świadectwa i ekumenicznej współpracy, która pozwoli skutecznie dać wyraz istniejącym więzom. W odniesieniu do ekumenicznego znaczenia ugrupowań społecznych i politycznych, bp Scheele zaznaczył, że każda współpraca i każde współdziałanie, które czerpie inspirację z Ewangelii, nie może pozostać dla chrześcijan jedynie jakąś akcją humanitarną. Współdziałanie chrześcijan w sferze społecznej i dobra publicznego zawsze ma wartość świadectwa danego Chrystusowi. Stanowi ono dodatkowo zachętę do czynienia wszystkiego, co łączy i jednoczy, i w tym sensie ma wartość głębokiego doświadczenia duchowego.

Publikacja bp. Scheelego zakreśla szeroką panoramę możliwości urzeczywistnienia duchowego ekumenizmu. Czyni to na drodze poszukiwania impulsów, świadectw i propozycji z obszaru całego ruchu ekumenicznego, zwłaszcza jednak zbierając i systematyzując wszystko to, co wypowiedziano na ten temat w nauczaniu Kościoła katolickiego. Jest on przy tym przekonany, że w trosce i trudzie związanym z realizacją wymagań duchowego ekumenizmu, chrześcijanie tworzą już jedną, wielką wspólnotę. Im więcej na tej drodze będzie podejmowanych inicjatyw, tym dalej posuniemy się ku jedności w Chrystusie. Bp Scheele podziela przekonanie Benedykta XVI, iż modlitwa chrześcijan, włączająca się w prośbę Chrystusa, „aby wszyscy byli jedno” (J 17,21), nie może pozostać bezowocna, a ponadto, że wspólne przebywanie na jednej drodze oznacza już w pewien sposób jedność. Potrzeba zatem dalszej modlitwy, aby Pan prowadził nadal chrześcijan na tej drodze.

Publikacja znanego niemieckiego ekumenisty wyrasta z pewnością z głębi jego ekumenicznego doświadczenia. Daleka jest jednak od mentorstwa i prostej próby instruowania. To nie słowa Autora stanowią w tej książce pierwszy plan. Tworzy go natomiast wszystko to, co chrześcijańskie Kościoły wypowiedziały i uczyniły dla urzeczywistnienia duchowego ekumenizmu. Być może dlatego publikacja rodzi w wielu miejscach wrażenie jedynie zbioru wypowiedzi zaczerpniętych z doktrynalnego nauczania Kościoła katolickiego czy też stanowisk różnych chrześcijańskich inicjatyw i organizacji ekumenicznych. Zostały one jednak tak dobrane i ze sobą splecione, że wraz z pełnym powściągliwości komentarzem bpa Scheelego odkrywają wartość i niezbywalne znaczenie dla powodzenia dążeń do jedności chrześcijan tego wszystkiego, co obejmuje się pojęciem ekumenizmu duchowego. To książka, która zaprasza do uczestnictwa w tym duchowym wysiłku i doświadczeniu.